

М. Е. Люзняк,

к. е. н., Черкаський інститут банківської справи УБС НБУ

Л. О. Гаряга,

к. е. н., Севастопольський інститут банківської справи

ДВНЗ "Українська академія банківської справи НБУ"

Т. І. Гончарук,

к. е. н., доцент, ДВНЗ "Українська академія банківської справи НБУ"

ПРОБЛЕМА УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯДУ ЗА СТАБІЛЬНІСТЮ БАНКІВ УКРАЇНИ В АСПЕКТІ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена питанням удосконалення механізму мікропруденційного регулювання та нагляду в контексті розширення системи економічних індикаторів діяльності банків на кредитному ринку з метою підвищення оперативності виявлення деструктивних змін у розвитку банківського сектора та підвищення його фінансової стійкості.

The problem of the micro prudential regulation and supervision mechanism improvement is researched in this article. It's realized by designing the subsidiary indicators of the banking activity at the credit market. Their efficiency in the context of the destructive changes in the banking sector revealing is grounded.

Ключові слова: система пруденційного регулювання та нагляду, індикативне регулювання, індикатори фінансової стійкості депозитних корпорацій.

Key words: the system of the prudential regulation and supervision, an indicative regulation, the indicators of the financial stability of the deposit corporations.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Регулююча та наглядова функція сучасного центрального банку на сьогоднішній день не обмежується запобіганням проблем в окремих фінансових установах, а передбачає макропруденційний нагляд за системною стабільністю фінансової системи загалом. Щодо України, то початком становлення системи макропруденційного регулювання та нагляду можна вважати, по-перше, участь Національного банку України у пілотному проєкті МВФ з компіляції та поширення індикаторів фінансової стійкості, що використовуються в макропруденційному аналізі для оцінки та контролю за сильними сторонами та вразливими місцями фінансової системи. А інший рушійний чинник — це внесення змін до статті 6 Закону України "Про Національний банк України", у якому зазначено, що при виконанні своєї основної функції Національний банк України має виходити із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі [1].

Реформа регулювання фінансового сектора є ключовим завданням всієї світової громади. Пошук оптимальних шляхів подальшого розвитку регулювання і нагляду у вітчизняній банківській сфері є предметом дослідження багатьох провідних науковців, зокрема Барановського О.І. [2], Міщенко В.І. [3], Івасіва І.Б. [4], Д'яконової І.І. [5]. Аналіз наукової літератури дозволяє констатувати, що проблема впровадження макропруденційного регулювання та нагляду є багатоаспектною і ми погоджуємося з думкою Національного банку України, яка викладена у роботі [6], що першочергово необхідним є вирішення таких питань: підвищення ступеня незалежності регуляторів фінансових установ та закріплення за державним органом відповідальності за розроблення політики фінансового сектора. При цьому зауважимо, що процес переходу від нагляду за стабільністю банківської системи до нагляду за стабільністю фінансової системи не є одномоментним, тому на даному етапі, на нашу думку, важливим також є удоскона-

Таблиця 1. Динаміка активів банківської системи України, зважених за ступенем кредитного ризику

Показники	За станом на 1 січня										
	2001р.	2002р.	2003р.	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2009р.	2010р.	2011р.
Сумарні активи, зважені за ступенем кредитного ризику, млн грн.	33148	38787	56074	87849	108198	176408	289979	519145	878415	751117	772429
приріст активів, зважених за ступенем кредитного ризику, %	-	17,01	44,57	56,67	23,16	63,04	64,38	79,03	69,20	-14,49	2,84
Регулятивний капітал, млн грн.	5148	8025	10099	13274	18188	26373	41148	72265	123066	135802	160897
приріст регулятивного капіталу, %	-	55,89	25,84	31,44	37,02	45,00	56,02	75,62	70,30	10,35	18,48
Адекватність регулятивного капіталу, %	15,53	20,69	18,01	15,11	16,81	14,95	14,19	13,92	14,01	18,08	20,83
Співвідношення темпу приросту регулятивного капіталу та темпу приросту активів, зважених за ступенем кредитного ризику, к-т	-	3,29	0,58	0,55	1,60	0,71	0,87	0,96	1,02	-0,71	6,51
Співвідношення активів, зважених за ступенем кредитного ризику та сукупних активів банківської системи, %	89,64	76,97	82,74	87,64	80,54	82,48	85,24	86,61	94,85	85,32	81,99

лення механізму мікропруденційного регулювання та нагляду за стабільністю вітчизняної банківської системи, зокрема в аспекті кредитної діяльності.

Метою даного наукового дослідження є розробка індикаторів діяльності банків на кредитному ринку, імплементація яких у систему банківського нагляду дозволить підвищити оперативність виявлення деструктивних змін у розвитку банківського сектора та ефективність моніторингу його фінансової стійкості.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Обраний нами предмет дослідження, що обмежений кредитною діяльністю банків, обґрунтовується сучасним станом розвитку вітчизняного фінансового ринку. Як результат, банківський сектор України є в першу чергу кредитноорієнтовним та виявляє низьку активність щодо фінансового інвестування. Так, за період 2000—2010 років частка наданих кредитів у сукупних активах збільшилася з 64% до 80%. Темп нарощування кредитних операцій банками України також протягом досліджуваного періоду зазнавав радикальних змін. Від режиму забезпеченого фінансування вітчизняні банки перейшли до спекулятивного фінансування, яке бере свій початок 2004 рік. Так, до 2004 року спостерігалось достатньо помірне нарощування кредитування економіки, а починаючи з зазначеного періоду річний темп приросту кредитів склав понад 60%, досягнувши на кінець 2008 року рекордного приросту у 81%. Значною мірою дане зростання кредитів було забезпечене діяльністю найбільших банків України, частка кредитування яких станом на 01.01.2011 рік склала 70% від сукупних кредитів, на-

даних вітчизняною банківською системою. Очевидним є те, що протягом останніх років вітчизняна банківська система продукувала надмірні обсяги кредитування. Це, як результат, впливає на високу чутливість банків України та банківської системи загалом до кредитного ризику. У табл. 1 наведено динаміку активів, зважених за ступенем кредитного ризику. Найвищі темпи їх зростання мали місце протягом 2005—2008 років, а саме — активи під кредитним ризиком усередньому щорічно зростали в 1,7 раз. Співвідношення активів, зважених за ступенем кредитного ризику, до сукупних чистих активів банківської системи протягом всього досліджуваного періоду перевищувало 80%, найвище значення мало місце за результатами 2008 року — 95%.

Порівнюючи темп зміни регулятивного капіталу з динамікою активів під кредитним ризиком, було виявлено, що найбільш обережну діяльність з точки зору якості покриття негативних наслідків різноманітних ризиків банки проводили у 2001 році (досліджуване співвідношення склало 3,3) та 2004 роках (даний показник становив 1,6). В інші часові періоди дане співвідношення було менше за одиницю; найменші значення мали місце протягом 2002—2003 років (0,58 та 0,55 відповідно). Щодо 2005—2008 років, то позитивним є щорічне зростання значення співвідношення темпу приросту регулятивного капіталу та темпу приросту активів, зважених за ступенем кредитного ризику, яке станом на 01.01.2009 року досягнуло одиниці. Станом на 01.01.2011 року дане співвідношення становило 6,51, що було досягнуто завдяки двом чинникам: по-перше, у більшості найбільших та великих банках України протягом 2008—2010 років мало місце підвищення статутного капіталу

Таблиця 2. Динаміка активів банківської системи України, зважених за ступенем кредитного ризику в кварталному розбитті

Показники	2008р.				2009р.				2010р.				2011р.
	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.
Сумарні активи, зважені за ступенем кредитного ризику, млн грн.	620617	663918	712381	878415	837068	821706	819264	751117	722212	716034	747052	772429	798482
приріст активів, зважених за ступенем кредитного ризику, %	19,55	6,98	7,30	23,31	-4,71	-1,84	-0,30	-8,32	-3,85	-0,86	4,33	3,40	3,37
Регулятивний капітал, млн грн.	82480	88 965	96 955	123066	128490	119476	128051	135802	150220	147503	150531	160897	159 856
приріст регулятивного капіталу, %	14,14	7,86	8,98	26,93	4,41	-7,02	7,18	6,05	10,62	-1,81	2,05	6,89	-0,65
Співвідношення темпу приросту регулятивного капіталу та темпу приросту активів, зважених за ступенем кредитного ризику, к-т	0,72	1,13	1,23	1,16	-0,94	3,82	-24,16	-0,73	-2,76	2,11	0,47	2,03	-0,19
Адекватність регулятивного капіталу, %	13,29	13,4	13,61	14,01	15,35	14,54	15,63	18,08	20,8	20,6	20,15	20,83	20,02

та/ або залучення субординованого боргу. Так, регулятивний капітал банківської системи за період 2008—2010 років збільшився в 2,2 рази (з 72 млрд грн. до 161 млрд грн.). По-друге, фінансово-економічна криза призвела до суттєвого обмеження банками кредитної діяльності, що, як результат, вплинуло на скорочення темпів нарощування активів, чутливих до кредитного ризику.

Вважаємо, що вищеразрахований показник (співвідношення темпу приросту регулятивного капіталу та темпу приросту активів, зважених за ступенем кредитного ризику) є доречним до використання як індикатора якості діяльності банку/ банківської системи. Він характеризує рівень економічної доцільності та обґрунтованості динаміки формування активів, чутливих до кредитного ризику.

При цьому зауважимо, що даний індикатор не дублює норматив адекватності регулятивного капіталу, а доповнює його, що дозволяє роботи більш обґрунтовані висновки щодо рівня платоспроможності банку/ банківської системи. Так, значення нормативу адекватності регулятивного капіталу протягом всього досліджуваного періоду перевищувало мінімальні вимоги (табл. 1, табл. 2), при цьому динаміка значення запропонованого індикатора мала різновекторні зміни та більш точно відображала рівень фінансової стійкості, надійності та платоспроможності вітчизняної банківської системи.

Також варто зауважити, що фундаментальний недолік більшості вживаних індикаторів, зокрема економічних нормативів, полягає в їх здатності виявляти проблему лише за фактом її виникнення. Щодо даного індикатора, то він сигналізував про недостатній рівень покриття ризиків капіталом, починаючи з 2002 року. Щодо оптимального значення даного індикатора, спираючись на емпіричні дані, наведені в табл. 1 та табл. 2, вважаємо, що оптимальне значення для вітчизняної банківської системи має бути не менше 2-х. У випадку застосування даного індикатора на рівні банку його оптимальний рівень має бути визначений, виходячи з особливостей конкретної банківської установи.

Зауважимо, що Національний банк України в аспекті регулювання та нагляду за діяльністю банків України на кредитному ринку виділяє такі напрями: інсайдерське кредитування; якість кредитного портфеля; диверсифікація кредитного портфеля; забезпеченість обсягів кредитування ресурсами внутрішнього ринку депозитів; масштаби кредитування у іноземній валюті. На нашу думку, удосконалення потребує методичний інструментарій у системі регулювання таких аспектів кредитної діяльності банків України: інсайдерське кредитування, забезпеченість обсягів кредитування ресурсами внутрішнього ринку депозитів. Обґрунтуємо кожну з позицій.

По-перше, інсайдерське кредитування. Так, досліджуючи фінансовий стан банків США, міжнародне рейтингове агентство Moody's зазначило, що кредитування пов'язаних сторін залишається структурним недоліком даних банківських систем та є одним з ключових факторів, що зумовили високий рівень проблемних кредитів в банках країн США [7]. Серед негативних наслідків інсайдерського кредитування як для вітчизняної фінансової системи, так і національної економіки загалом, у першу чергу, варто виділити зниження рейтингів банків України, що, у свою чергу, впливає на динаміку інвестицій та інвестиційний клімат держави.

Проблема інсайдерського кредитування є глибокою за своїм змістом і, звичайно, не може бути вирішена лише шляхом введення додаткових індикаторів. Першочерговим є розробка механізмів ефективного аналізу структури власності банків та взаємопов'язаності власників з компаніями небанківського сектора. Враховуючи, що дана проблема зачіпає інтереси всього народного господарства, тому вважаємо економічно доцільними ініціативи центрального банку Росії щодо підвищення нормативних вимог в аспекті інсайдерського кредитування, зокрема фінансування бізнесу власників бан-

ку. Щодо індикаторів, впровадження яких дозволило б якісніше виявляти масштаби вищезазначеної діяльності, вважаємо за доречне запропонувати наступні:

- 1) співвідношення кредитів, наданих акціонерам до статутного капіталу;
- 2) співвідношення кредитів, наданих пов'язаним особам за рахунок коштів, залучених на умовах субординованого боргу до регулятивного капіталу.

Щодо першого індикатора, то за основу нами взято норматив максимального розміру кредитів, банківський гарантій та порук, наданих банком своїм учасникам (акціонерам), зміст якого викладено в Інструкції Центрального банку Росії "Про обов'язкові нормативи банків" та використовується банком Росії у процесі виконання регуляторних та наглядових функцій [8]. При цьому ми вважаємо підхід Національного банку України щодо порядку розрахунку нормативів кредитного ризику, що виникає у процесі кредитування пов'язаних осіб, більш обґрунтованим. Маємо на увазі, що базою для розрахунку економічних нормативів Н9 та Н10 є статутний капітал (у випадку Центрального банку Росії це власний капітал банку). З огляду на зазначене перший індикатор також пропонуємо розраховувати до статутного капіталу банку.

Інше питання, якому, на нашу думку, не приділяється належна увага — це дослідження джерела коштів, що направляються на кредитування інсайдерів. Звичайно, обмеження напрямів використання зобов'язань банку є прямим порушенням принципу ринковості, дотримання якого є основою забезпечення конкурентоспроможного середовища діяльності фінансових установ та формування ефективної фінансової системи, що є однією з основних цілей регуляторів фінансового ринку України. Однак в аспекті кредитування інсайдерів важливим є уникнення перетікання одних ризиків в інші та, як результат, дії синергетичного ефекту взаємовпливу кількох ризиків на стан банку та системи загалом. Маємо на увазі кредитування інсайдерів за рахунок коштів, що залучалися на умовах субординованого боргу та згідно чинного порядку можуть бути враховані до регулятивного капіталу банку. У цьому випадку, окрім кредитних ризиків, дані операції, враховуючи особливості інсайдерського кредитування [9], впливають також на стан реальної капіталізації банківського бізнесу, а отже, рівень його платоспроможності. Також варто зауважити, що, залучаючи кошти на умовах субординованого боргу, боржник має розробити та представити на розгляд Національного банку України бізнес-план з конкретизацією таких питань: доцільність залучення коштів; прогнозний розрахунок прибутковості банку; первинні напрями використання залучених коштів протягом перших шести місяців [9]. Отже, контроль за їх використанням випливає з самої сутності даних зобов'язань.

Проведений нами аналіз динаміки та значущості коштів, залучених банками України на умовах субординованого боргу протягом 2001—2010 років, дозволив виявити їх стабільне зростання. Найвищий темп приросту спостерігався протягом 2006—2007 років (80% та 112% відповідно), що, в першу чергу, було забезпечено групою найбільших банків України.

З огляду на заходи Національного банку України щодо обмеження споживчого кредитування (маємо на увазі проект постанови НБУ про посилення вимог до банків, що займаються споживчим кредитуванням) та, як результат, стимулювання кредитування реального економіки, важливим є моніторинг цільового використання коштів, що залучені банками України на умовах субординованого боргу не лише протягом шести місяців. Додатковим підтвердженням економічної доцільності вищезазначеного є суттєва значущість даного виду зобов'язань у структурі регулятивного капіталу банків України. Так, протягом досліджуваного періоду його (субординованого боргу) частка збільшилася на 13% (з 10% до 23% відповідно). З огляду на ве

вищезазначене вважаємо за необхідне посилення контролю з боку Національного банку України за цільовим використанням субординованих коштів та проведення його моніторингу на підставі вищезазначеного індикатора.

Інший аспект, який, на нашу думку, потребує більш детального аналізу — це збалансованість кредитної діяльності по відношенню до динаміки формування зобов'язань банків. Так, для вітчизняної банківської системи характерним є суттєве перевищення темпів приросту нарачування кредитів над темпи залучення депозитів клієнтів. Однак варто відмітити, що це мало місце лише починаючи з 2006 року. Так, протягом 2001—2005 років в середньому різниця між приростами відповідних фінансових показників складала 0,27%, а протягом 2006—2008 років — 31,3%. Зауважимо, що порівняння абсолютних обсягів депозитів клієнтів та наданих кредитів є одним із індикаторів фінансової стійкості фінансової системи, які рекомендовані МВФ та використовуються НБУ — співвідношення депозитів клієнтів до сукупних валових кредитів (крім міжбанківських). Згідно підходу МВФ даний індикатор характеризує ліквідність банку [10].

Проаналізувавши структуру зобов'язань банків України, виявлено, що, починаючи з 2006 року, мало місце стабільне зменшення частки депозитів клієнтів за їх паралельним заміщенням зобов'язаннями перед нерезидентами, які переважно формуються за рахунок кредитів. Розгляд депозитів клієнтів у розрізі строків погашення дозволив виявити, що протягом 2001—2010 років строкові кошти клієнтів в середньому на 90% формуються за рахунок коштів залучених на період до 2 років. Звичайно, ресурси такої якості нездатні забезпечити належний рівень інвестиційного потенціалу банків України для реалізації масштабного інвестиційно-інноваційного кредитування реального сектора, необхідність якого з точки зору економічного розвитку та високу зношеність основних засобів галузей економіки України є очевидною.

Питання формування ресурсів банківським сектором є багатоаспектним та безпосередньо впливає на стан фінансової системи, а також є базовою детермінантою збалансованого економічного зростання. Так, зокрема, згідно гіпотези фінансової нестабільності американського вченого Х.Ф. Мінскі, економічна динаміка значною мірою визначається тим, як фірми фінансують свої інвестиції в основний капітал. Науковець виляє такі режими фінансування, які характеризують цикли розвитку економічної системи: забезпечене фінансування, спекулятивне фінансування та Понці-фінансування [11]. Спираючись на методологічні основи теорії економічної динаміки Х.Ф. Мінскі, провідний вітчизняний науковець Г. Карчева детально дослідила основні проблеми розвитку банківської системи України в посткризовий період. Г. Карчевою розглянуто питання збалансованості обсягів наданих кредитів та коштів, залучених від нефінансового сектору. При цьому порівняння даних фінансових показників досліджується не з точки зору ліквідності системи, а з позицій аналізу режимів фінансування [12]. Так, Г. Карчевою за основу взяту показник "кредитна яма" (різниця між наданими кредитами нефінансовому сектору та депозитами клієнтів). Його співвіднесення з регулятивним капіталом банківської системи дозволяє виявляти моменти зміни режиму фінансування в економічній системі, а отже, може бути прийнятий в якості індикатора стабільності системи з метою раннього виявлення зміни фінансових відносин, що породжують нестабільність економічної системи. Отже, з огляду на все вищезазначене, вважаємо за доцільне запропонувати такі індикатори:

1) співвідношення приросту кредитів наданих (крім міжбанківських кредитів) до приросту депозитів клієнтів;

2) співвідношення різниці обсягу наданих кредитів (крім міжбанківських кредитів) та депозитів клієнтів, до регулятивного капіталу.

Суміжною до вищедосліджуваної проблеми є залежність банківської системи від зовнішніх кон'юнктурних запозичень. Як було виявлено попередньо, частка зобов'язань перед нерезидентами у сукупних зобов'язаннях банків України протягом 2003—2010 років зросла на 23% та станом на 01.01.2011 року склала 30,12%. Необхідність наглядати за динамікою даних коштів обґрунтовується їх економічним змістом. Так, частка зобов'язань банків України перед нерезидентами у структурі зовнішнього боргу станом на 01.01.2011р. складала 24%, або 28,1 млрд грн. При цьому довгострокові ресурси більш ніж в п'ять раз перевищують короткострокові. Серед індикаторів, які використовуються з метою моніторингу динаміки запозичень банків від нерезидентів Національним банком України, варто виділити показник "чистий зовнішній актив", який дозволяє виявити обсяг непокритого зовнішнього запозичення відповідно групою суб'єктів економічних відносин, а також характеризує "напрямок" зовнішньоекономічних відносин банківської системи, відображає залежність і впливовість системи від кон'юнктуру міжнародного кредитного ринку. Враховуючи все вищезазначене, вважаємо за доречне розширити перелік індикаторів, а саме — запропонувати такі:

1) співвідношення зобов'язань банків перед нерезидентами до сукупних пасивів;

2) співвідношення чистого зовнішнього активу до регулятивного капіталу. У випадку окремих банків — співвідношення різниці вимог банку до нерезидентів та зобов'язань перед нерезидентами до регулятивного капіталу.

Запропонований порядок розрахунку останнього індикатора, так само, як і співвідношення різниці обсягу наданих кредитів (крім міжбанківських кредитів) та депозитів клієнтів, до регулятивного капіталу, обґрунтовується змістом регулятивного капіталу, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності банків. Розриви, які нами досліджуються, є кількісним виразником ризику ліквідності, тому вважаємо за доцільне їх співвіднесення з обсягом регулятивного капіталу.

Розрахунок запропонованих індикаторів наведено у табл. 3.

Так, індикатор, який рекомендований МВФ та використовується НБУ, дозволяє оцінити рівень незбалансованості депозитно-кредитної діяльності банку та, як результат, рівень ризику ліквідності. Даний індикатор дозволяє виявити одну з ключових структурних проблем вітчизняної банківської системи. Запропонований індикатор "співвідношення приросту наданих кредитів (крім міжбанківських) до приросту депозитів клієнтів" дозволяє виявити інтенсивність входження системи у режим спекулятивного фінансування, що й породжує структурний дисбаланс, який перешкоджає забезпеченню збалансованого економічного зростання. Оптимальне значення даного індикатора, на нашу думку, — 1.

Індикатор "співвідношення різниці обсягу наданих кредитів (крім міжбанківських) та депозитів клієнтів, до регулятивного капіталу" дозволяє оцінити вагомість попередньо виявлених структурних розривів у контексті стійкості та стабільності банківської системи. Так, даний показник досягнув свого максимуму за результатами 2008 року та склав 2,9. Тобто, обсяг сформованих розривів банківською системою втричі перевищував фактичний розмір регулятивного капіталу.

Інші два запропоновані нами індикатори є характеристикою моделі розвитку банківської системи (екзо-

Таблиця 3. Індикатори збалансованості кредитно-депозитної діяльності та спрямованості зовнішньоекономічних відносин банківської системи

Показники	За станом на 1 січня									
	2002р.	2003р.	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2009р.	2010р.	2011р.
Співвідношення депозитів клієнтів до сукупних валових кредитів (крім міжбанківських) – індикатор, рекомендований МВФ, к-т	0,90	0,92	0,90	0,92	0,95	0,76	0,66	0,52	0,52	0,61
Співвідношення приросту наданих кредитів (крім міжбанківських) до приросту депозитів клієнтів, к-т	1,24	0,96	1,05	0,91	0,92	1,94	1,40	2,05	0,88	-0,02
Співвідношення різниці обсягу наданих кредитів (крім міжбанківських) та депозитів клієнтів, до регулятивного капіталу, к-т	0,34	0,35	0,51	0,38	0,27	1,46	2,01	2,89	2,49	1,69
Співвідношення зобов'язань перед нерезидентами до сукупних пасивів, %	-	5,84	8,67	8,87	12,38	19,04	24,11	30,65	26,18	20,98
Співвідношення чистого зовнішнього активу до регулятивного капіталу, к-т	-	0,11	-0,18	0,03	-0,92	-2,43	-4,32	-5,50	-2,06	-0,86

генна, ендогенна). У випадку вітчизняної банківської справи протягом 2001—2010 років спостерігається перехід від ендогенної моделі (2001—2004) до екзогенної моделі (2005—поточний момент). Модель залежного розвитку банківської системи від зовнішніх кон'юнктурних запозичень, містить у собі серйозні ризики для фінансової системи загалом, тому було запропоновано ведення індикатора "співвідношення чистого зовнішнього активу до регулятивного капіталу". Знак показника вказує на напрям зовнішньоекономічних відносин вітчизняного банківського сектора з міжнародними ринками капіталу.

ВИСНОВКИ

Отже, у результаті проведеного дослідження обґрунтовано доцільність розширення системи індикаторів, що використовується Національним банком України у процесі пруденційного регулювання та нагляду за діяльністю вітчизняних банків в аспекті реалізації ними кредитної діяльності. Запропоновані нами індикатори кредитної діяльності банків дозволяють підвищити якість банківського нагляду щодо моніторингу таких чинників фінансової стабільності банків та банківської системи загалом як:

- 1) рівень економічної доцільності та обґрунтованості динаміки формування активів, чутливих до кредитного ризику;
- 2) значущість інсайдерського кредитування та реальний рівень капіталізації банків, що здійснюється шляхом залучення коштів на умовах субординованого боргу;
- 3) спрямованість зовнішньоекономічних відносин вітчизняної банківської системи та відстеження зміни моделі її розвитку (ендогенної, екзогенної).

Також використання запропонованих нами індикаторів у аспекті дослідження збалансованості кредитної та депозитної діяльності дозволяють оперативно виявляти зміни фінансових відносин між суб'єктами фінансової системи, що, у свою чергу, сприяють нестабільності економічної системи.

Зауважимо, що проблематика удосконалення пруденційного регулювання та нагляду за стабільністю банківської системи є багатоаспектною та потребує більш поглибленого дослідження не обмежуючись лише кредитною діяльністю банків, що й буде реалізовано у подальших наукових пошуках.

Література:

1. Про Національний банк України [Електронний ресурс]: Закон України: офіц. текст: від 20.05.1999 №

679-XIV. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=679-14>.

2. Барановський О. Регулювання і нагляд у банківській сфері: quo vadis? / О. Барановський // Вісник Національного банку України. — 2010. — № 6. — С. 3—10.

3. Організаційно-методичні підходи до запровадження в НБУ системи оцінки стійкості фінансової системи: Інформаційно-аналітичні матеріали / За редакцією В.І. Міщенко, О.І. Кіреєва, М.М. Шаповалової — Київ: Центр наукових досліджень НБУ, 2005. — 97 с.

4. Івасів І. Б. Різновиди оцінки банківського капіталу та їх місце в управлінні та регулюванні банківської діяльності / І. Б. Івасів // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. — Т. 11. — С. 121—123.

5. Д'яконова І.І. Теоретико-методологічні основи функціонування банківської системи України: монографія / І.І. Д'яконова. — Суми: Університетська книга, 2007. — 400 с.

6. Консультації щодо підвищення ефективності регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні / Національний банк України. — 2010. — С. 8.

7. Moody's: Банки стран СНГ продолжают активно кредитовать компании своих акционеров [Електронний ресурс] // Дело. — від 1 вересня 2011. — Режим доступу: <http://delo.ua/finance/moodys-banki-stran-sng-prodolzhajut-aktivno-kreditovat-kompanii-163762/>.

8. Об обязательных нормативах [Электронный ресурс]: инструкция: офиц. текст: от 06.02.2004 № 5529. — Режим доступу: <http://www.budgetrf.ru/Publications/Magazines/VestnikCBR/2004/vestnikcbr11022004/vestnikcbr11022004410.htm>.

9. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс]: положення: офиц. текст: від 28.08.2001 № 368. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0841-01>.

10. Показатели финансовой устойчивости. Руководство по составлению / [підгот. Міжнародним Валютним Фондом]. — Вашингтон, округ Колумбия, США. — 2007. — 326 с.

11. Minsky H.P. The Financial Instability Hypothesis / The Levy Economics Institute/ Working Paper #74. 1992. May.

12. Карчева Г. Основні проблеми розвитку банківської системи України в посткризовий період та шляхи їх вирішення / Г. Карчева // Вісник Національного банку України. — 2010. — № 8. — С. 26—32.

Стаття надійшла до редакції 07.11.2011 р.